

ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СЕКСУАЛЬНОЮ ЕКСПЛУАТАЦІЄЮ НЕПОВНОЛІТНІХ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ: ПРИЧИНИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

І. А. Нестерова,
старший викладач кафедри
кримінально-правових
дисциплін та кримінології
Закарпатського державного
університету

Сексуальна експлуатація дітей в цілому ряді країн світу стала сьогодні однією зі сфер особливо небезпечної злочинної діяльності, порушень прав дитини. Дитяча міжнародна організація ЮНІСЕФ наголошує, що мільйони дітей у світі потерпають від сексуальної експлуатації і страждають від насильства [1, 3]. Проблема сексуальної експлуатації дітей стає дедалі більш **актуальною**, складною та різносторонньою і водночас залишається досі мало досліджуваною в Україні. В нашому суспільстві назріла потреба у рішучій протидії явищу комерційної сексуальної експлуатації дітей, яке швидко поширюється і знаходить сприятливий ґрунт. Слід відзначити, що в Україні поступово формується юридично-науковий напрям досліджень проблеми сексуальної експлуатації неповнолітніх. Так, кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби з торгівлею жінками та дітьми є об'єктом вивчення таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як М. О'Брайєн, А. Ван ден Борн, В. О. Іваненко, Т. Нотен, К. Б. Левченко, І. М. Руценко, І. П. Трубавіна, О. В. Швед [2–6; 10] та ін.

Дослідженню проблеми туристичного бізнесу як об'єкта вчинення злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією дітей, дослідниками приділялося зовсім мало уваги. Тому ми взяли за **мету** проаналізувати та окреслити кримінально-правову і кримінологічну характеристику такого виду сексуальної експлуатації дітей в туристичному бізнесі, як секс-туризм. Комерційна сексуальна експлуатація включає різні форми експлуатації, а саме: торгівля дітьми за кордон або в межах країни, використання дитини в проституції або в порнографії, примус до раннього шлюбу та *використання дитини для надання сексуальних послуг у сфері туризму (секс-туризм)* [7, 2]. Відповідно до визначення міжнародної організації ЕСРАТ дитячий секс-туризм означає сексуальну експлуатацію дітей і підлітків особами, які не проживають в тих місцях, де вчиняють насильство над дітьми [7, 3]. Це стосується насильства під час туристичних подорожей та ділових поїздок (мова йде про осіб чоловічої або жіночої статі за даними офіційної статистики, приблизно 5 % осіб, які відвідують країну спочатку як туристи, а потім продовжують своє перебування, або людей, які їдуть за кордон на роботу як викладачі, наукові та соціальні працівників, використовують своє перебування з метою отримання доступу до дітей). Згідно з визначенням Світової організації туризму до особи, яка проживає в іншій країні більше року, вже не можна застосувати термін «турист», а отже, і застосування терміна «секс-турист» до таких осіб є неточним.

Однією з основних причин поширення сексуальної експлуатації дітей є відсутність розуміння прав людини стосовно дітей з боку суспільства, як країни-постачальника, так і країни призначення. Зрозуміло, що зубожіння певних прошарків українського суспільства (за рівнем життя Україна стоїть на 78 місці, 2,6 млн. дітей живуть у мало-забезпечених сім'ях, а 156 тис. – у неблагополучних) спричиняє ситуацію, коли 80 % дітей вказує на «бажання вижити» як основну причину роботи в проституції. До соціальних чинників можна віднести і зміну

Статтю присвячено дослідженню такого прояву сексуальної експлуатації дітей у сфері надання туристичних послуг, як секс-туризм; дається кримінально-правова та кримінологічна характеристика даного явища; аналізується міжнародний та вітчизняний досвід боротьби з цим ганебним явищем.

Ключові слова: сексуальна експлуатація дітей, комерційна сексуальна експлуатація дітей (КСЕД), торгівля дітьми, дитячий секс-туризм, дитячі сексуальні наслідки, боротьба, профілактика

ціннісних, моральних орієнтирів, і негативний вплив мас-медіа, і поширення у суспільній свідомості ілюзій легкого життя за кордоном, привабливості роботи в проституції та порнографії, і байдужість громад до соціально невлаштованих верств (50 тис. дітей є безпритульними), і зниження рівня соціального контролю з боку міліції, школи, медичних закладів, і навіть корупція в органах влади; специфіка сім'ї, близького оточення, особистісні характеристики дітей, природжені й набуті психічні патології (адиктивність, гіперсексуальність та ін.) [1, 4].

Близько 2 млн дітей у світі експлуатуються на комерційному сексуальному ринку, суттєва частка з цього числа є предметом сучасної работоргівлі. небезпека полягає у негативному впливі на неповнолітніх, які стають жертвами злочинних посягань, та у руйнуванні загальної суспільної моралі. Неповнолітні стикаються із сексуальним, фізичним, психічним насильством, розбещенням, звалтуванням, втягненням у злочинну діяльність, що може призвести до серйозних наслідків на все життя, а іноді поставити під загрозу й саме існування особи. Діти, що стали жертвами сексуального використання, дістають моральні, душевні та фізичні травми, затримується їхній фізичний та розумовий розвиток, нерідко вони інфікуються ВІЛ, потерпають від інших хвороб, що передаються статевим шляхом, стають нарко- та алкозалежними, дівчата страждають від ранньої вагітності, абортів, трапляються й летальні пологи.

Пошуки шляхів боротьби із сексуальною експлуатацією дітей у туристичному бізнесі почалися більше ніж 30 років тому. Міжнародна громадськість, правоохоронні органи різних країн активно включаються у боротьбу з цим ганебним для сучасності явищем, яке руйнує авторитет не тільки туристичної індустрії, а в першу чергу держава відіграє в цьому процесі велику роль, контролюючи розвиток туризму через органи державної влади, а також регулюючи роботу організацій, які займаються захистом дітей. Міжнародні правові зобов'язання держави також націлюють боротьбу з дитячим секс-туризмом. Певні загальні заходи реагування з боку тієї чи іншої держави, які виникли в останні роки, стають моделями і зразками, яким можуть просуватися інші держави. Робота на національному рівні знайшла підтримку з боку міжнародних організацій та регіональних структур ООН. Зокрема, дієвим виявилось прийняття Конвенції Міжнародної організації праці про заборону і термінові дії для усунення найгірших форм дитячої праці, прийняття Всесвітнього кодексу туристичної етики, підготовленого Всесвітньою організацією туризму при ООН, а також підтримка туристичної індустрії з боку організації ЮНІСЕФ та ін.

У вісімдесятих роках Екуменічна коаліція з питань туризму в країнах третього світу – організація, яка функціонує в Таїланді, провела дослідження в ряді азійських країн. У результаті було виявлено, що існує високий рівень попиту на дитячу проституцію з боку іноземних туристів. Ряд азійських неурядових організацій використали напрацювання цих досліджень з метою об'єднання зусиль для роботи в проєкті «Покінчимо з дитячою проституцією, дитячою порнографією та торгівлею дітьми з метою сексуальної експлуатації» (ЕСРАТ) – організації, яка грала вирішальну роль під час Першого Світового конгресу проти комерційної сексуальної експлуатації дітей (Стокгольм, 1996 р.). На Конгресі було визнано, що сексуальна експлуатація дітей є проблемою, властивою туристичному сектору. Після Конгресу ЕСРАТ стала першою міжнародною неурядовою організацією, яка займається усіма проявами комерційної сексуальної експлуатації дітей і визнає, що секс-туризм – важливий і глобальний аспект сексуальної експлуатації. Робота третього Світового конгресу проти сексуальної експлуатації дітей у 2008 р. [8] була підкріплена важливими міжнародними правовими документами, які вже набрали чинності, а саме: Конвенція Міжнародної організації праці (МОП) (№ 182) про заборону та термінові дії для усунення найгірших форм дитячої праці, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності і, зокрема, додаток до неї: Протокол щодо запобігання та покарання за торгівлю людьми, особливо жінками і дітьми [8].

Проаналізувавши більшість сучасних кримінально-правових систем, приходимо до висновку: те, що розуміється під сексуальною експлуатацією дітей, розглядається як злочинне діяння. В Україні існує певна правова база, що регламентує захист прав дітей, зокрема у випадках КСЕД. В українському законодавстві подібні дії можуть кваліфікуватися за низкою статей Кримінального кодексу (ст.ст. 149, 155, 156, 301, 302, 303), які захищають життя, здоров'я, гідність, волю неповнолітніх.

Актуальними напрямками боротьби проти злочинної сексуальної експлуатації дітей залишаються юридичне попередження та просвітницька робота. Юридичний аспект профілактики включає в себе: розвиток правової бази захисту дітей від злочинних посягань; правозастосування і практичну діяльність правоохоронних органів; правову освіту населення з питань захисту дітей.

З метою посилення профілактики секс-туризму та захисту дітей від цього виду злочинів автор пропонує:

- державні органи мають включити питання боротьби з дитячим секс-туризмом пріоритетним і невід'ємним пунктом всіх планів економічного розвитку у сфері туризму. Національна туристична політика повинна бути прозорою в питаннях захисту дітей, з чіткими вимогами до приватного сектору;
- залучити приватний сектор до боротьби з дитячим секс-туризмом. Необхідно, щоб сфера

приватного туристичного сектору, великі готелі та туроператори взяли до уваги, що комерційна сексуальна експлуатація дітей відбувається здебільшого під час подорожей і туризму та становить загрозу не тільки дітям, а й суспільним цінностям та перспективам розвитку туризму, і прагнули брати участь у боротьбі з цим явищем;

- туристичним державам необхідно розробити стратегії щодо співпраці; постійно привертати увагу туристів, громадян, працівників сфери надання туристичних послуг до проблеми сексуальної експлуатації дітей та підлітків, роз'яснювати, що такі дії є неприпустимими та кримінально-караними. Створювати відділи «туристичної поліції», які брали б активну участь у викритті цих злочинів;
- повідомлення правоохоронних органів щодо сексуальної експлуатації дітей мають активно заохочуватися. Країни, з яких прибувають туристи, повинні демонструвати прагнення розвивати і застосовувати екстериторіальну судову практику або видавати осіб, винних у вчиненні злочинів у країні призначення; ділитися інформацією про пересування секс-

туристів та їх партнерів за кордоном. Ці країни мають допомагати приймаючим країнам проводити моніторинг туристів, які можуть нести загрозу для місцевих дітей. Телефони або Інтернет-адреси «довіри», за якими можна було б повідомити про випадки сексуальної експлуатації дітей, мають стати дієвим інструментом протидії цьому виду злочинності;

- програми особистої безпеки та норм поведінки повинні бути частиною національних освітніх систем, що допомагають дітям зрозуміти свої власні права на тілесну недоторканність і переконують їх не мовчати в разі порушення їхніх прав;
- можливість замовлення квитків, готелів, використання електронних коштів для доступу до служб, що надають послуги проституції і створюють дитячу порнографію за допомогою Інтернету, вказує на необхідність підвищення рівня громадської свідомості щодо загрози сексуальної експлуатації як у сфері туристичного бізнесу, так і серед туристів, розповсюдження видань для туристів, де має міститися інформація, яка попереджає щодо загрози сексуальної експлуатації дітей.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Швед О. В. Сексуальна експлуатація неповнолітніх як соціальне явище: тенденції і шляхи профілактики : автореф. дис. ... канд. соц. наук / О. В. Швед. – Харків, 2006.
2. Левченко К. Б. Дитячий сексуальний туризм або про можливі негативні наслідки введення безвізового режиму для в'їзду іноземних громадян в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umdpl.info/index.php?id=1225558654>
3. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посібн. / за ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К. : Держсоцслужба, 2005. – 396 с.
4. Швед О. В. Аналіз чинників, що призводять до комерційної сексуальної експлуатації дітей (КСЕД) // Український Соціум. – 2005. – № 4(9). – С. 76-83.
5. Швед О. В. Комерційна сексуальна експлуатація дітей (КСЕД) як нове соціальне явище в світі, країнах СНД та Україні // Український соціум. – 2005. – № 2-3 (7-8). – С. 79-87.
6. Швед О. В. Особливості профілактики та боротьби з комерційною сексуальною експлуатацією дітей на прикладі проектів міжнародної організації ЕКПАТ // Співробітництво держави та громадськості з питань протидії торгівлі людьми : зб. наук. праць. – Київ ; Харків : Нац. ун-т. внутр. справ, 2004. – С. 52-60.
7. Вопросы и ответы о коммерческой эксплуатации детей : информ. буклет ЭКПАТ Интернешнл-Таиланд : ЕСРАТ, 2001. – 38 с.
8. Хелт М. Е. Сексуальная эксплуатация подростков в туризме // Доклад на III Всемирном конгрессе против сексуальной эксплуатации детей и подростков (25-28 ноября 2008 г.). – Бразилия : ЭКПАТ Интернешнл. – 45 с.
9. Протокол про запобігання та припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, від 15 листопада 2001 р. Ратифікований Україною 4 лютого 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.law-reports.org.ua/index.php?option>
10. О'Брайен М. Противодействие трэффику детей в сексуальных целях: вопросы и ответы / М. О'Брайен, Т. Нотен, А. Ван ден Борн. – Амстердам, Бангкок: ЭКПАТ Интернешнл, 2006. – 67 с.

Нестерова И. А. Совершение преступлений, связанных с сексуальной эксплуатацией несовершеннолетних в туристическом бизнесе: причины, способы предотвращения

Статья посвящена исследованию такого проявления сексуальной эксплуатации детей в сфере предоставления туристических услуг, как секс-туризм; дается уголовно-правовая и криминологическая характеристика данного явления; анализируется международный и отечественный опыт борьбы с этим позорным явлением.

Ключевые слова: сексуальная эксплуатация детей, коммерческая сексуальная эксплуатация детей (КСЕД), торговля детьми, детский секс-туризм, детские сексуальные насильники, борьба и профилактика

Nesterova Iryna. Crimes related with the sexual exploitation of juveniles in tourist business: the problems of their prevention

This article is devoted to the problem of sexual exploitation of children in the provision of tourist services, such as sex tourism. The criminal law and criminological characteristics of this phenomenon is given there; the author analyzes international and Ukrainian experience of dealing with this shameful phenomenon and proposes some ways of its prevention.

Key words: sexual exploitation of children, commercial sexual exploitation of children (CSEC), child trafficking, child sex tourism, child sex offenders, prevention